

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Dries van Agt

Een schreeuw om recht. De tragedie van het Palestijnse volk

De Bezige Bij | 2009 | 368 pp. | € 19,90 | ISBN 9789023454830

Israël-Palestina: op zoek naar balans en recht

door *Frank van den Heuvel*

De auteur is lid van de redactie van *Christen Democratische Verkenningen*.

Dries van Agt heeft bij de laatste verkiezingen (toch weer) CDA gestemd. Hij twijfelde wat, en dat kan op zich geen kwaad, maar hij blijft uiteindelijk bij het CDA. En terecht, want hij heeft oprechte zorg voor de positie van de christenen in het Heilig Land en in de andere gebieden in het Midden-Oosten. De christenen hebben het moeilijk, want ze zitten tussen twee vuren, tussen twee strijdende groepen, tussen Israël en de strijd-bare moslims in (zie ook het artikel van Theo Brinkel elders in dit nummer). Het was ook het lot van deze christenen dat Van Agt de laatste decennia aanvankelijk veel naar dit gebied bracht. Als lid van de Ridderorde van het Heilig Graf van Jeruzalem, een rooms-katholieke organisatie die zich inzet voor de christenen daar, heeft hij deze gemarginaliseerde groep mensen, vluchtelingen vaak, bezocht en zich om hen bekommerd. En het

is hierdoor dat Van Agt ook in de Palestijnse gebieden kwam, waar hij zag dat de mensen daar het ook vaak moeilijk hebben.

* * *

De Palestijnen zijn delen van hun gebied kwijt, zoals het Joodse volk ook lang zonder gebied zat. Vaak leven deze mensen in vluchtelingenkampen, tenten of andere armoedige woningen. Ze worden opgejaagd door Israëlische soldaten, en de resoluties van de VN die hen zouden moeten beschermen worden stelselmatig niet uitgevoerd. Van Agt zag ook dat Israël, het land dat hij tijdens zijn actieve Haagse periode zo gesteund had en waarvoor hij op de bres ging, veel vaker dan hij ooit had gedacht over de schreef ging. Hij ging zich in het onderwerp verdiepen en ontdekte meer en meer dat hij hierover het woord moest voeren, in het openbaar, in lezingen, in een pamflet. Hij ging door, het pamflet werd een boek. Hij kreeg bijval en hij kreeg kritiek. Enkele oud-bewindslieden steunen hem en ook zittende politici. De felheid en verbeterheid waarmee Van Agt nu bezig is met dit onderwerp doet ook partijgenoten scheef kijken en zich afvragen of deze scherpte nodig is. Mis-

schien heeft Van Agt na zijn beleid van de jaren zeventig en tachtig – een periode waarin Israël juist harde acties uitvoerde – wel spijt van zijn beleid en schaamt hij zich dat hij indertijd niet scherper heeft gereageerd naar Israël en de Amerikaanse lobby in deze. Van Agt schrijft dat we de Israëli's tegemoet willen komen en hen milder behandelen omdat het Joodse volk zoveel geleden heeft in de Tweede Wereldoorlog. Van Agt zelf gaat echter in zijn boek vaak ook erg ver met zijn keuze voor de Palestijnen, waardoor er juist weer sprake lijkt van overcompensatie.

Zoals gezegd haalt Van Agt vaak ook de lobby in de vs erbij: de joods-Amerikaanse lobby die hij als ambassadeur voor Europa in Washington zo goed leerde kennen en die hij als zo belangrijk ziet in zowel financieel als politiek opzicht. Ik denk dat het goed is dat Van Agt dit boek geschreven heeft en terecht aandacht vraagt voor de Palestijnse zaak en hun noden. Toch komt zijn boek ook nu weer te eenzijdig over. Hij beschrijft ve tientallen vreselijke situaties, aanslagen, getreiter door Israëlische soldaten en onbe-

.....
.....
.....
.....
.....

Van Agt heeft een pamflet geschreven in de traditie van Multatuli en Emile Zola

perkte steun van de Verenigde Staten, die onrecht doen aan burgers, vrouwen, kinderen, aan vele Palestijnen. Te weinig laat Van Agt de Israëlische kant zien, want ook veel joden leven in permanente angst voor een aanslag en vrezes voor het bestaansrecht van hun land. En dan gaat het niet enkel om joden die in de bezette gebieden wonen, maar om gewone Israëlieten, die vaak zelf ook kritisch zijn naar de uitbreidingsstrategie van de Israëlische regering.

Eigenlijk heeft Van Agt geen boek ge-

schreven, maar een aanklacht, een pamflet, waardoor de eenzijdigheid als stijlfiguur misschien zelfs geoorloofd is. Het is een uitwerking van zijn artikelen in dagbladen van de afgelopen jaren. Het ligt in de traditie van Multatuli, die met zijn *Max Havelaar* een aanklacht schreef tegen het onrecht dat de bevolking van Indonesië werd aangedaan door de Nederlanders in hun Oost-Indië, en Emile Zola, die protesteerde tegen de behandeling door Franse officials van de joodse legerofficier Dreyfus, en daarmee tegen veel joodse burgers in Frankrijk. Dit wordt geïllustreerd door de open brief gericht aan regering en parlement achter in het boek, waarin Van Agt een beroep doet op de reputatie van Nederland als voorvechter van de mensenrechten, van Hugo de Groot tot het Internationaal Gerechtshof in Den Haag.

* * *

Het is opvallend dat Van Agt op veel plaatsen verwijst naar de vroegere apartheidspolitiek in Zuid-Afrika. Hij komt met voorbeelden en illustraties hiervan, waarbij hij soms enigszins selectief en gezocht overkomt. Hij haalt de apartheidspolitiek erbij om te onderstrepen dat er snel veranderingen nodig zijn in Israël. Overigens verscheen eerder dit jaar het boek *The unspoken alliance. Israel's secret relationship with apartheid South Africa*, een stevig boek van Sasha Polakow-Suransky. Hierin wordt deels gerefereerd aan echte banden tussen beide landen, maar ook aan het fenomeen van gesegregeerde samenlevingen. Toch vind ik dat Van Agt hierin doorschiet, omdat deze twee problemen, apartheidspolitiek en de strijd om eigen staten, heel verschillend zijn. In Zuid-Afrika gaat het erom hoe verschillende etnische groepen kunnen samenleven in hetzelfde land; het probleem bij Israël en de Palestijnen is dat beide volkeren een eigen land willen hebben. Naast de vergelijking met de apartheidspolitiek maakt Van Agt ook een

B
O
E
K
E
N

vergelijking met de Oost-West-problematiek, door expliciet te schrijven over de rigiditeit van de muur die Israël gebouwd heeft en uitbreidt.

Het is echter duidelijk – onder andere door de vele reportageachtige beschrijvingen in het boek – dat de internationale gemeenschap strenger mag, moet en kan zijn naar Israël. Zo vond, terwijl ik dit boek las, de Israëlische aanslag op een konvooi plaats, waarbij weer veel burgerslachtoffers vielen. We moeten Israël daarop aanspreken, ook omdat met iedere aanslag door Israël de veiligheid voor de joden, ook elders in de wereld, afneemt. Verder neemt het draagvlak voor Israël af en verliest het land zijn morele gezag. Voor Van Agt is dan de vraag waar Israël op aanstuurt. Waar wil het naartoe? Om deze vraag van fundament te voorzien komt in het boek ook uitvoering aan de orde wat de ontstaansgeschiedenis van Israël is en hoe het vanaf het zionisme aan het einde van de negentiende eeuw bezig is met die eigen staat – van de Balfour Declaration tot de diasporagevoelens, van de ellende van de Tweede Wereldoorlog tot de terroristische acties op weg naar 1948. Waar is Israël op uit? Ik ben het niet vaak met Elsbeth Etty eens, maar wat zij schreef op 1 juni in *NRC Handelsblad* is waar: ‘Op den duur kan Israël zijn legitieme doelstelling – veiligheid – niet verwezenlijken door de toepassing van blind geweld. Waar is de ratio in de Israëlische politiek gebleven?’ Dat is moeilijk te zeggen. Misschien is eerst een totaal nieuw cohort spelers nodig in Israël, want de zittende mensen, van Netanyahu tot Peres en Barak, zijn al zo lang aan zet, dan ze ook uitgedacht en uitgehandeld zijn. In Van Agts exposé klinkt ook door dat het niet echt meer uitmaakt welke partij aan de macht is. Veel aandacht besteedt Van Agt aan de slepende nederzettingenpolitiek van Israël: systematisch worden Palestijnse bur-

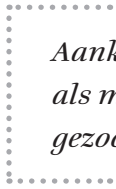
gers dagelijks blootgesteld aan impliciet en expliciet geweld. Veel kinderen en jongvolwassenen weten inmiddels niet meer beter. Treffend schrijft hij dat kinderen wier vaders vermoord zijn zullen opgroeien in haat tegen Israël, en dan is er weer een generatie verspild en verpest.

* * *

Amerikaanse presidenten, andere wereldleiders, Israël en de Palestijnse leiders zelf: velen hebben zich ingezet voor de vrede. Steeds weer hoop, verwachting en kansen. Van Oslo tot Camp David, van VS tot EU. Allemaal zijn ze bezig met het gebied, maar bestanden worden geschonden en zeker niet enkel door Israël. Daarom is de vraag die Van Agt stelt: ‘Wil Israël werkelijk vrede?’ Hij beantwoordt de vraag zelf: hij betwijfelt het ten zeerste. Hij is er echter van overtuigd dat de meeste burgers in Israël in ieder geval vrede en rust willen, en in feite roept Van Agt in zijn boek de Israëlische burgers op om van onderop in actie te komen tegen hun leiders. Uiteindelijk is het immers een democratisch land. Van Agt heeft zijn hoop ook gevestigd op het Carter Center in Atlanta, waar onder leiding van oud-president Carter initiatieven genomen worden om de problemen op te lossen. Natuurlijk wordt Carter vergeleken met de latere presidenten. Met name de vorige president Bush moet het ontgelden: in een tirade tegen diens Midden-Oostenpolitiek schiet Van Agt mijns inziens door in anti-Amerika-retoriek, die afleidt van het hoofdthema van het boek. Over president Obama is Van Agt nog neutraal; eerst zien, dan geloven.

Toch houdt ook Van Agt hoop en blijft hij de zaak volgen. Hij wil zo actueel mogelijk zijn en heeft de gebeurtenissen van 2008 en begin 2009 meegenomen in het laatste hoofdstuk. Daar is hij weer ongemeen fel en citeert uit artikelen die Israël een ‘schurkenstaat’ noemen en Israël beschuldigen van

genocide, waarbij graag de vergelijking met nazi-Duitsland wordt gemaakt. Nogmaals, hier schiet Van Agt door, wat het punt dat hij wel degelijk heeft eerder afzwakt dan

*Aanklacht wint aan invloed
als meer de balans was
gezocht*

versterkt; hij verspeelt hiermee een deel van zijn publiek. Op het eind houdt hij een terecht pleidooi voor gewenste acties vanuit de VS en de EU om snel te komen tot een tweestatenoplossing die recht doet aan beide historische claims.

* * *

Nog steeds komt Van Agt op voor de christenen in het Heilig Land en in andere gebieden

in het Midden-Oosten. De urgentie hiervoor is onverminderd aanwezig, zoals paus Benedictus XVI recentelijk verwoordde tijdens zijn bezoek aan Cyprus. Dat hij op deze wijze ook bij de Palestijnse zaak kwam en zich hier nu voor inzet is niet vreemd, want de Palestijnen lijden onder dezelfde marginalisatie. Daarom is het terecht dat Van Agt dit boek geschreven heeft, al is het maar om de frustratie van zich af te schrijven van het pro-Israël-beleid dat hij jarenlang heeft gevoerd. Het boek zal echter aan kracht winnen als hij nu weer iets meer de balans zoekt en oog heeft voor de kant van Israël, want dan zullen zijn kritiekpunten op Israël eerder meegenomen worden door alle partijen. In dat geval zou de tweestatenoplossing die Van Agt voor ogen heeft eerder worden bereikt. Om in de termen van Van Agt te blijven: we moeten enigszins naar links buigen en enigszins naar rechts.

B
O
E
K
E
N